

EURÓPAI FÜZETEK 19.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI

TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Dr. Marton Bernadett
Malatinszkné Fekete Mária – Kamarás Klára
Tőkemozgás az Európai Unióban
és Magyarországon

A tőke szabad áramlása

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külgyminisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ
és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánkai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós,
Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörcsik Richárd, Inotai András,
Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső,
Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám,
Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Bulyovszky Csilla

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Kézirat lezárva: 2003. március 17.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Fényképek: Audiovisual Library European Commission; Csorba Gábor; Megyeri Lajos

Portréfotó: Csorba Gábor

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

Az Európai Unióhoz való csatlakozásunkkal kapcsolatban az egyik legtöbbet és legélesebben vitatott kérdés – az unió által nyújtott támogatások mértéke mellett – a külföldieknek a hazai termőföldekre vonatkozó tulajdon-szerzési lehetősége. A vita többnyire érzelmi alapokon folyik, s a hangzatos fejtegetések nemritkán elfedik, hogy ez a majdani lehetőség a szabályozás milyen konstrukciójába illeszkedik, miből ered és mivel függ össze.

A termőföld tulajdonjogával kapcsolatos uniós előírások valójában egy szélesebb jogi szabályozásnak a részei. Ez az Európai Unió elődjét, az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó, 1957 márciusában aláírt Római Szerződés egyik meghatározó alapelveére épül. A szerződés olyan belső piac kialakítását irányozta elő a Közösségen belül, ahol érvényesül az úgynevezett négy alapszabadság, nevezetesen az áruk, a szolgáltatások, a személyek és a tőke mozgásának szabadsága. A termőföldre vonatkozó szabályozás ez utóbbiból, vagyis a tőkemozgás szabadságából következik. És mivel alapelvről van szó, az unióhoz való csatlakozásunkból értelem-szerűen következik, hogy e területen is fel-oldjuk az EU polgárait érintő jelenlegi kor-látozásokat. E feloldás azonban ez esetben nem történik meg egy csapásra. Füzetünk bemutatja, hogy a csatlakozási tárgyaláso-

kon a magyar szakértők miként léptek fel a fokozatos bevezetésért. Tárgyalódelegá-cióink, miként az egyéb kérdésekben, itt is igyekeztek minél előnyösebb, a magyar sa-játosságoknak leginkább megfelelő és az EU által is elfogadható megoldásokat találni arra, hogy melyik uniós jogszabályt hogyan ültés-sék át a magyar jogrendszerbe; azokon a ter-ületeken, ahol nemzeti érdekeink úgy kívánják, milyen indokok, érvek alapján fogadtassanak el tárgyalópartnereikkel átmeneti mentessé-gi igényeket, illetve érvék el a magyar szabá-lyok fenntartását.

I. Bevezetés

Az európai uniós tagságra való felkészülés már hosszú évek óta tart a közigazgatásban. A szakértők elsődleges feladata az volt, hogy feltérképezzék, megismerjék az adott területre vonatkozó „szabálytömeget”. A tőke szabad áramlása fejezet tekintetében – mivel a témakör sokféle területet ölel fel – a felkészülés tárcaközi munkacsoport keretében folyt. Ebben részt vettek – többek között – a Pénzügyminisztérium, a Külügyminisztérium, az Igazságügyi Minisztérium, a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium, a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, a Magyar Nemzeti Bank, valamint a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete szakemberei. A tárgyalások koordinálása,

az ügynevezett pozíciós dokumentumok elkészítésének összefogása, a Csatlakozási Szerződés munkálatainak koordinálása a Külügyminisztérium feladata volt.

Ebben az összefoglalóban a közösségi joganyag (Acquis Communautaire) tőke szabad áramlása fejezetre vonatkozó részének bemutatásával egyidejűleg ismertetjük:

- a Magyar Köztársaság kormányának a csatlakozási tárgyalások során képviselt álláspontját;
- azt a feltételrendszert, amellyel Magyarország lezárta a tőke szabad áramlása fejezet csatlakozási tárgyalásait;
- azokat a rendelkezéseket, amelyeket a csatlakozási szerződés szövege tartalmaz majd.

II. A tőke szabad áramlása fejezet által lefedett szabályozási területek

A Római Szerződés (a továbbiakban: szerződés) olyan belső piac kialakítását irányozta elő, ahol érvényesül a négy alapszabadság (az áruk, a szolgáltatások, a személyek és a tőke mozgásának szabadsága). Ahhoz, hogy megvalósuljon a tőke szabad áramlása a belső piacon, alapvetően fontos a korlátozások felszámolása.

Érdekesség, hogy – bár az egyik alapszabadságról van szó – a szerződés nem határozza meg a tőke, illetve a tőkemozgás fogalmát. E fogalmi űrt az Európai Bíróság próbálta meg ítéleteivel betölteni. Értelmezései például segítettek a tőke és az áru, a tőke és a szolgáltatások megkülönböztetésében, továbbá a tőkeáramlásra és a fizetések szabadságára vonatkozó szabályok alkalmazási körének elhatárolásában. A gyakorlati alkalmazást, a tőkeliberalizáció folyamatát azonban megkönnyítette a *tőkemozgások típusait leíró* 88/361 EKG irányelv.

A tőke szabad áramlása fejezet a következő fontosabb területeket foglalja magában:

- közvetlen befektetések (külföldiek belföldön történő befektetései, belföldiek külföldön történő befektetései);
- ingatlanba történő befektetések (külföldiek ingatlanba történő befektetései belföldön, belföldiek ingatlanba történő befektetései külföldön);
- értékpapírok és más tőkemozgási fejezetek:
  - › értékpapírok bevezetése a tőkepiacra, megszerzése külföldi vagy belföldi tőkepiacon, külföldi, vagy belföldi által;
  - › befektetési társaságok jegyeinek bevezetése külföldi vagy belföldi tőkepiacra, megszerzése külföldi, vagy belföldi által;

- › pénzpiaci papírok bevezetése külföldi vagy belföldi tőkepiacra, megszerzése külföldi, vagy belföldi által;
- › hitelintézetek folyószámla- és határidős ügyletei, külföldön belföldi által, és belföldön külföldi által;
- › hitelek, kölcsönök, kezességek, más biztosítékok, zálogjogok külföldi, vagy belföldi részvételével;
- › személyes jellegű tőkemozgások (például ajándékok, alapítványok, hozomány, örökségek, belföldiek átutalásai kívándorlásuk, illetve külföldi tartózkodásuk alatt);
- › egyéb tőkeforgalom (például a kártérítések, a szellemi alkotáshoz fűződő jogokkal kapcsolatos tőkemozgások).
- vagyoni érték be- és kivitele (értékpapírok, ingó dolgok és fizetőeszközök behozatala és kivitele);
- harmadik országokkal kapcsolatos tőkeműveletek szabályozása (harmadik országokkal szemben fenntartható korlátozások a tőkeműveletek terén);
- az állam részére biztosított speciális szavazati jogok (aranyrészvény) a privatizált vállalkozásokban.

III. A csatlakozási tárgyalások előzményei és állomásai

1. Az Európai Megállapodás

A fejezet vonatkozásában az egyik legfontosabb esemény az *Európai Megállapodás* (a továbbiakban: megállapodás), amelyet Magyarország, az Európai Közösségek és annak tagállamai 1991. december 16-án írtak alá, és amelyet Magyarország az 1994. évi I. törvénnyel hirdetett ki.

A megállapodás 59–61. cikke rögzíti a tőke szabad áramlása mint az egyik alapszabadság megvalósításának követelményét. Eszerint a szerződő felek (az Európai Közösségek, annak tagállamai és Magyarország) kötelezettséget vállalnak arra, hogy szabadon átváltható valutában engedélyeznek bármely fizetést a fizetési mérleg folyószámláján, ha a fizetés alapjául szolgáló ügylet az áruknak, a szolgáltatásoknak és a személyeknek a felek közötti olyan mozgására vonatkozik, amelyet a megállapodás alapján liberalizáltak.

Magyarország és a tagállamok a megállapodás hatálybalépésétől kezdve biztosítják továbbá – a fogadó ország jogszabályaival összhangban – a létrehozott vállalatokban történő közvetlen beruházásokra, e beru-

házások felszámolására és hazatelepítésére, továbbá az ezekből származó nyereségre vonatkozó szabad tőkemozgást. Ezt a szabad mozgást, valamint a felszámolást és a hazatelepítést a közösségi vállalatok fiókjainak és képviselteinek a letelepedésével kapcsolatos beruházásokra, valamint a Magyarországon önálló vállalkozóként letelepedő közösségi állampolgárok beruházásaira a megállapodás szerint az első szakasz végére kellett biztosítani (1999). *Valamennyi vállalatunkat határidőre teljesítettük.*

A megállapodás azt is rögzíti, hogy a tagállamok a megállapodás hatálybalépésétől kezdve, Magyarország pedig a második szakasz kezdetétől a Közösségben, illetőleg Magyarországon állandó jelleggel tartózkodó személyek közötti tőkemozgásra és az ahhoz kapcsolódó folyó fizetésekre nem vezetnek be új devizális korlátozásokat, és nem teszik a már meglévő szabályozásokat korlátozóbbá.

Az *első szakasz* folyamán a szerződő felek olyan intézkedéseket hoznak, amelyek megteremtik a feltételeket a tőke szabad mozgására vonatkozó közösségi szabályok további fokozatos alkalmazásához. A máso-

dik szakaszban a Társulási Tanács megvizsgálja, hogyan lehet a közösségi szabályokat a tőkemozgásra teljes mértékben alkalmazni.

A megállapodás jó alapot teremtett a fokozatos tőkeliberalizációra, és egyben kijelölte annak irányát, főbb lépéseit.

2. A közösségi joganyag „tőke szabad áramlása” fejezetének átvilágítási tárgyalásai

A csatlakozási tárgyalások során először az Európai Bizottság munkatársai adtak tájékoztatást a gazdasági, pénzügyi integrációról; a tőkemozgásokat és a fizetéseket szabályozó közösségi joganyagról, illetve más nemzetközi intézményekkel való kapcsolatáról. Ezt konzultáció követte. *Ezen az átvilágítási fordulón* (screening) – 1998. december 4-én, Brüsszelben – valamennyi tagjelölt ország jelen volt, és kérdéseket tehetett fel.

A fejezetet felölelő joganyag magyar szabályozását – széles körű tárcaközi egyeztetést és a kormány felhatalmazását követően – 1998. december 14-én ismertették Brüsszelben. A felkészülést megkönnyítette, hogy a tárgyalások előtt az Európai Bizottság elküldte a tagjelölt országoknak a tőkemozgásokra vonatkozó jogszabályok listáját. A listákat „A” és „B” megjelöléssel látták el. Az „A” lista tartalmazta a területre vonatko-

zó irányelveket és rendeleteket, a „B” lista pedig más szabályozásokat, ajánlásokat és közleményeket.

E fordulón a magyar delegáció röviden ismertette a tőkemozgásokról szóló előírásokat, ide értve a közvetlen befektetéseket, a külföldiek termőföld- és más ingatlanszerzését, az intézményi befektetők külföldi befektetéseit, a pénzmosás elleni szabályozást, az állam speciális szavazati jogait a privatizált gazdasági társaságokban, valamint a devizasabályozást. Már ebben a fázisban bejelentettük átmeneti mentességi igényeinket.

3. Pozíciós dokumentumok

Az átvilágítási szakaszt követően a kormány megfogalmazta *hivatalos tárgyalási álláspontját* az úgynevezett pozíciós dokumentumban.

Az 1999. évi (első) magyar pozíciós dokumentumban a kormány kifejezésre juttatta, hogy a teljes szabadságot – azon területek kivételével, ahol átmeneti mentességi igényrel élünk – a csatlakozás időpontjáig kívánjuk megvalósítani.

Átmeneti mentességi igényt a következő területeken foglalmaztunk meg:

- Fenntartva jelenlegi szabályozásunkat, a csatlakozást követő 10 éves időtartam lejártáig a *termőföld és a védett természeti terület* külföldiek és jogi személyek általi meg-

szerzésére. Vagyis a kérelem arra irányult, hogy külföldiek és jogi személyek a csatlakozást követő 10 évig ne szerezhessék meg termőföld és védett természeti terület tulajdonjogát. Ez idő alatt várhatóan kialakulnak a megfelelő méretű családi gazdaságok, és a ma rendkívül nyomott termőföldárak is reális szintet érhetnek el.

- A termőföldnek nem minősülő egyéb ingatlan szerzésére (*másodlagos lakóhely*) 5 éves átmeneti mentességi igényt. Meg kell jegyezni, hogy Ausztria, Finnország és Svédország (utolsóként csatlakozott országok) Csatlakozási Okmányukban ötéves átmeneti mentességet kaptak a második lakóhelyre

vonatkozó hatályos szabályozás fenntartására (Csatlakozási Okmány 70., 84., 114. cikke). Az intézményi befektetők külföldi befektetéseire vonatkozóan 5 éves átmeneti mentességi igényt jelentettünk be.

A magyar fél vállalta továbbá, hogy a csatlakozás időpontjára fokozatosan megszünteti a devizaműveletekre vonatkozó korlátozókat, és azt is, hogy amennyiben a nemzetközi és a belföldi pénzüpiaci feltételek megfelelően alakulnak, már 1999. év folyamán fontos liberalizációs lépésekre kerül sor (szabaddá válik meghatározott külföldi befektetési alapok – amelyek portfóliójában liberalizált értékpapírok vannak – külföldi pénznemben

kibocsátott jegyeinek belföldiek által történő vásárlása, és a belföldiek által külföldieknek történő egy éven túli hitelnyújtás).

Az unió a magyar kormány tárgyalási álláspontjára válaszul kialakította a tagországok közös álláspontját tartalmazó *tárgyalási pozíciót*. Ezt megelőzően kiegészítő információkat kért annak érdekében, hogy megítélhessék az átmeneti mentességekre vonatkozó magyar álláspont indokoltságát.

A kiegészítő információkat tartalmazó *magyar pozíciós dokumentumot* 2001 februárjában átadtuk, és a fejezetet – ideiglenes jelleggel – 2001 júniusában lezártuk, a következő lényegesebb feltételekkel:

- A termőföldszerzés vonatkozásában 7 éves *átmeneti időszak* fenntartását tartják indokoltnak, oly módon, hogy a csatlakozást követő 3. évben felülvizsgálatra kerül sor. Ennek során a Bizottság javaslatára az Európai Tanács egyhangú döntéssel határozhat az átmeneti periódus lerövidítéséről, megszüntetéséről. Azon EU-állampolgárok, akik önálló mezőgazdasági vállalkozóként le akarnak telepedni, és legalább 3 éve folyamatosan, jogszerűen belföldiek, és aktív mezőgazdasági tevékenységet folytatnak Magyarországon, nem tartoznak az átmeneti mentesség alá, így rájuk is a magyar állampolgárokra érvényes eljárást kell alkalmazni. A *természetvédelmi területekre* vonatkozó magyar kérelmet nem tartották indokoltnak.

- A külföldiek egyéb ingatlanszerzését (másodlagos lakóhely) illetően az EU *indokoltnak tartja az öt évre vonatkozó átmeneti mentességet*, azonban javasolja, hogy az EGT állampolgárait a korlátozás ne vonatkozzon, amennyiben négy éve folyamatosan jogszerűen belföldiek Magyarországon.

- A fejezet lezárhatóságának elősegítése érdekében, valamint a kedvező gazdasági körülményeket is figyelembe véve a nyugdíjpénztárak és a biztosítók külföldi befektetéseire vonatkozó tőkekiviteli korlátozásokra vonatkozó mentességi igényünktől *elálltunk*.

2002 májusában a magyar kormány *kiegészítést* terjesztett elő a külföldiek termőföldszerzését illetően, amelyet tavaly decemberben az unió elfogadott. A kiegészítés értelmében az átmeneti időszak harmadik évében *felülvizsgálatra* kerül sor, amelynek során a Tanács egyhangúan dönthet az átmeneti időszak megszüntetéséről, illetve lerövidítéséről. Amennyiben az átmeneti időszak fenntartásáról születik döntés, annak lejárta előtt a Bizottság által a Tanács részére készített jelentés alapján ismételten áttekintik a kérdést. Amennyiben bebizonyosodik, hogy a hazai termőföldárak lényegesen eltérnek az unióban átlagosnak tekinthető áraktól, és ez komoly zavart okozna a magyar termőföldpiacon, az átmeneti időszak további legfeljebb három évre meghosszabbodhat. Így elértük az eredetileg kért 10 év mentességet.

4. Termőföld- és egyéb ingatlanszerzés

Magyarország megerősítette, hogy – néhány kivétellel – a csatlakozás napjától kész elfogadni és alkalmazni a tőke szabad áramlása fejezetre vonatkozó közösségi előírásokat, azaz nem tart fenn korlátozásokat e téren. A következőkben ismertetjük a csatlakozási szerződés fontosabb rendelkezéseinek tartalmát, egyúttal a magyar szabályozásra vonatkozó más információkat.

A tárgyalások eredményeként a magyarországi ingatlanszerzésnél – a csatlakozás után, az alábbiakban részletezettek szerint, bizonyos ideig – el lehet térni a tőke szabad áramlását biztosító uniós szabályoktól.

4.1. Egyéb ingatlan (másodlagos lakóhely)

Magyarország öt éves átmeneti mentességet kapott a közösségi jog alkalmazása alól a *másodlagos lakóhely* tekintetében. (Másodlagos lakóhelynek minősül minden olyan ingatlan, ahol valaki nem állandó jelleggel, nem életvitelszerűen tartózkodik.) Ez azt jelenti, hogy a csatlakozástól számított legfeljebb öt évig Magyarország fenntarthatja a csatlakozási szerződés aláírása idején hatályos szabályozását. Eszerint: külföldiek a fővárosi, megyei közigazgatási hivatal engedélyével szerezhetnek ingatlant másodlagos lakóhely céljára. Kivételt képeznek azok az EU- és EGT-állampolgárok, akik már legalább négy éve folyamatosan jogszerűen belföldiek Magyarországon. Ők a csatlakozástól engedély nélkül szerezhetnek másodlagos lakóhelyet Magyarországon.

Az átmeneti időszak alatt alkalmazott engedélyezési rendszert kiszámíthatóvá, átláthatóvá és nyilvánossá kell tenni, és biztosítani kell, hogy az ne tegyen különbséget az egyes uniós tagállamok polgárai között.

4.2. Termőföldszerzés

Az Európai Unió elfogadta, hogy Magyarország a csatlakozást követő *hét évig* fenntarthatja a külföldi állampolgárok (valamint belföldi és külföldi jogi személyiségű vállalkozások) termőföld-tulajdonszerzésére vonat-

kozó, a termőföldtörvényben szabályozott tilalmakat. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy külföldi magánszemély, külföldi és bel-földi jogi személy termőföld tulajdonjogát nem szerezheti meg.

Szabályozásunk külföldi magánszemélynek tekinti a nem magyar állampolgárt, külföldi jogi személynek tekinti a külföldi székhelyű jogi személyt, vagy az ilyen székhelyű jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet.

Egy másik tagállam állampolgárai, akik önálló vállalkozó mezőgazdasági termelőként kívánnak letelepedni, legalább három éve folyamatosan jogszerűen belföldiek, és

mezőgazdasági termelést folytatnak Magyarországon, nem tartoznak az előbbi rendelkezés hatálya alá, és Magyarország saját állampolgáira vonatkozó eljárásoktól eltérő más eljárások sem alkalmazhatók rájuk.

A csatlakozás időpontjától számított harmadik évben ezen átmeneti rendelkezéseket felül kell vizsgálni. Ennek érdekében a Bizottság jelentést nyújt be a Tanácsnak. A Tanács, a Bizottság javaslata alapján, egyhangúan határozhat az átmeneti időszak lerövidítéséről vagy lezárásáról.

Amennyiben az átmeneti időszak alatt Magyarország a termőföld megszerzését engedélyhez köti, az engedélyezési eljárás-

nak objektív, állandó, átlátható és nyilvános kritériumokon kell alapulnia. A kritériumokat megkülönböztetés nélkül kell alkalmazni, és azok nem tehetnek különbséget a tagállamok Magyarországon lakó állampolgárai között.

Ha megfelelő bizonyíték van arra nézve, hogy az átmeneti időszak lejártával Magyarországon a mezőgazdasági termőföldpiacon súlyos zavar alakul ki, vagy ennek kialakulása fenyeget, a Bizottság Magyarország kérésére határozatot hoz az átmeneti időszak legfeljebb három évre történő meghosszabbításáról.

Az átmeneti időszak lehetővé teszi, hogy a magyar mezőgazdasági termelők megerősödjenek, és olyan földpiac alakuljon ki, ahol a föld ára fokozatosan megközelíti az EU-árszintet, ne következzenek be hirtelen változások, és külföldiek spekulatív céllal ne tudják felvásárolni a ma még olcsó hazai termőföldet.

5. A jogharmonizáció alapját képező közösségi jogszabályok

- Római Szerződés 56–60. cikke (régi számolás szerint: 73 a.–73 h.);
- a Tanács 88/361 EKG irányelve a szerződés 67. cikkének végrehajtásáról, amelyet felváltott az Európai Közösség Alapító Szerződésének (EK-szerződés) 73 a. – 73 h. cikke, az Európai Unióról szóló

Szerződés (EU-szerződés) G (15) cikkével beiktatva;

- a Tanács 97/5/2001 EK irányelvével módosított 91/308 EKG irányelve a pénzügyi rendszer pénzmosási célra történő felhasználásának megakadályozásáról;
- az Európa Parlament és a Tanács 97/5 irányelve a tagállamok közötti átutalásokról.

6. Hazai jogszabályok

- A devizakorlátozások megszüntetéséről, valamint egyes korlátozó törvények módosításáról szóló 2001. évi XCIII. törvény;
- a devizáról szóló 1995. évi XCV. törvény, és a végrehajtásáról szóló 161/1995. (XII. 26.) kormányrendelet;
- a 15/1995. (PK. 18.) MNB rendelkezés és módosításai;
- a biztosítóiintézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló – többször módosított – 1995. évi XCVI. törvény;
- a magánnyugdíjról és a magánnyugdíj-pénztárakról szóló 1997. évi LXXXII. törvény;
- a külföldiek magyarországi befektetéseiről szóló – többször módosított – 1988. évi XXIV. törvény;
- a – többször módosított – 1993. évi XCVI. törvény az önkéntes kölcsönös biztosító pénztárakról, továbbá végrehajtá-

si rendeletei: 267/1997. (XII. 22.), 268/1997. (XII. 22.) kormányrendeletek;

- az önkéntes, kölcsönös nyugdíjpénztárak befektetési és gazdálkodási szabályairól szóló 281/2001. (XII. 26.) kormányrendelet;
- a magánnyugdíj-pénztárak befektetési és gazdálkodási tevékenységéről szóló 282/2001. (XII. 26.) kormányrendelet;
- a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló – többször módosított – 1994. XXIV. törvény, és a végrehajtásáról

szóló 299/2001. (XII. 27.) kormányrendelet;

- a terrorizmus elleni küzdelem megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről szóló 2001. évi LXXXIII. törvény;
- a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló – többször módosított – 1996. évi CXII. törvény;
- a tőkepiacról szóló – többször módosított – 2001. évi CXX. törvény.

IV. A tőke szabad áramlására vonatkozó szabályozás változása az unióban

Az 1957. március 25-én aláírt Római Szerződés nem határozta meg a tőke, illetve a tőkemozgás fogalmát, és eredetileg nem tartalmazta a befektetések és a fizetések szabadságát. A korlátozásokat csak olyan mértékben oldotta fel, hogy érvényesülhessen a másik három szabadság – az áruk, a személyek és a szolgáltatások szabad mozgása (67. cikk).

Az erre a területre vonatkozó szabályozást *irányelvek* tartalmazták. Az első irányelvek még a hatvanas években születtek, felszabadítva a korlátozások alól egyebek között a közvetlen befektetéseket, nemkülönben a biztosítási szerződésekkel, az örökléssel, a kártérítési igényekkel, a szabadalmakkal és a szerzői joggal kapcsolatos fizetéseket. Mindemellett a tőkemozgások nagy része továbbra is korlátozott volt.

A tőkemozgások teljes körű liberalizálásának követelményét csak az úgynevezett *Fehér Könyvben* lefektetett jogalkotási program fogalmazta meg 1985-ben. Ez a dokumentum új alapokra helyezte a tőke szabadságát. Az *Európai Egységes Okmány* elfogadásával pedig a tőke szabad áramlása egyenrangúvá vált a többi alapszabadsággal. Ennek jegyében új irányelvek születtek

1985-ben és 1986-ban, majd – a korábbiakat felváltva – 1988-ban.

A 88/361 EKG irányelv 1990. július 1-jével kötelezővé tette a tőkeműveletek korlátozásának megszüntetését. Számos ország tekintetében e határidőt kitolták. Így Spanyolország, Görögország, Portugália és Írország 1992. december 31-ig fenntarthatta korlátozásait.

Az 1992. február 7-én aláírt *Maastrichti Szerződés* hatálybalépésével megvalósult a tőkemozgások korlátozás nélkülsége. 1994. január 1-jével megkezdődött a Gazdasági és Monetáris Unió második szakasza. Ez az időpont változást hozott a tőke szabad áramlását szabályozó szerződési rendelkezésekben is:

- A szerződés 73. a. cikkelye kimondta, hogy a szerződés 67–73. cikkei a jövőben nem alkalmazhatók, helyükbe a 73. b.–73. g. cikkek lépnek.
- A 73. b. cikk általános szabályként rögzíti, hogy tilos minden olyan korlátozás, amely a tagállamok közötti tőkemozgásokra, illetve fizetésekre vonatkozik. Óriási jelentőséggel bíró szabály ez, hiszen a korlátozások eltörlését irányozza elő nemcsak a tagállamok, hanem harmadik országok vonatkozásában

is. (Ennek értelmében tehát egy Közösségen kívüli országból, például Magyarországról érkező fizetésre és befektetésre ugyanolyan szabályozást kellett volna alkalmazni, mint egy tagországból érkezőre.)

- Ezzel szemben a szerződés 73 c., f., g. cikkei a korlátozások alkalmazásához gazdag tárházat biztosítottak. Így a tagországok a harmadik országokkal szemben az 1993. december 31-én érvényes korlátozásaikat továbbra is fenntarhatták. Ugyancsak a harmadik országokkal kapcsolatos szabály, hogy – a tagállamok és a harmadik országok közötti lehető legnagyobb mértékben szabad tőkemozgás megvalósítására törekedve – a Tanács (a Bizottság javaslatára) intézkedéseket hozhat a harmadik országokba irányuló, vagy azokból érkező tőkemozgásra vonatkozóan.

- A teljes szabadság biztosítása alóli kivételek tekintetében utalni kell továbbá a 73 d. cikkre, amely felhatalmazást ad a tagállamoknak arra, hogy adójogukban különbséget tegyenek az adóalanyok lakóhelye vagy a tőkebefektetés helye szerint, illetve hogy megfelelő intézkedésekkel biztosítsák a nemzeti szabályozás érvényesülését az adózás és a pénzügyi szervezetek felügyelete terén. Megengedett a tőkemozgások figyelemmel kísérése – igazgatási vagy statisztikai adatgyűjtés céljából –, valamint a közrend és a közbiztonság érdekében hozott rendelkezés

is. Mindezen intézkedések azonban – amelyek sok esetben csak érintőlegesen kapcsolódnak a tőkemozgások szabályozásához – nem válhatnak az önkényes diszkrimináció, vagy a burkolt korlátozások eszközévé.

- A 73 g. cikk megteremtette annak lehetőségét, hogy a Közösség közös kül- és biztonságpolitika (CFSP) keretében hozott gazdasági szankciói a tőkemozgásokra és fizetésekre is kiterjedjenek.

Az 1997. október 2-án aláírt *Amszterdami Szerződés* módosította az Európai Unióról szóló Maastrichti Szerződést. A módosítás 1999. május 1-jén hatályba lépett. Az Amszterdami Szerződés nem hozott lényeges újdotságot a tőke szabad áramlása fejezetre vonatkozóan, viszont a cikkek számozását megváltoztatta, és számos cikket hatályon kívül helyezett:

- Az Amszterdami Szerződés hatálybalépését követően a tőke szabad mozgására

vonatkozó szerződéses rendelkezések az 56–60. cikkekben található. A 73 a., e., h. szakaszt hatályon kívül helyezte.

- Továbbra is érvényesül főszabályként, hogy tilos minden olyan korlátozás, amely a tagállamok közötti, a tagállamok és a harmadik országok közötti tőkemozgásokra, illetve fizetésekre vonatkozik. A korlátozásokra is ugyanazon lehetőségek biztosítottak, mint amelyekre a Maastrichti Szerződés módot adott.

V. A Tanács 88/361 EGK irányelve

Az irányelv előírja a tagállamok számára, hogy oldják fel a tőkemozgások korlátozását a tagállamok területén illetőséggel rendelkezők között, továbbá a harmadik országokkal folytatott tőkeforgalommal kapcsolatos átutalásokra alkalmazott eljárásuk során ugyanazt a liberalizálási szintet érik el, mint a tagországok közötti vonatkozásában. Az irányelv – a végrehajtás megkönnyítésére – főbb típusonként osztályozza a tőkeforgalmat. A tagországoknak 1990. július 1-jéig meg kellett felelniük az irányelv rendelkezéseinek, azaz szabaddá kellett tenniük a tőkemozgásokat. Néhány ország további haladékosan kapott egyes tőkeműveleteket érintő korlátozások fenntartására.

Ez az irányelv már nincs hatályban, mivel a tőkeműveletek liberalizálása megtörtént, azonban a *tőkemozgások osztályozásával* megkönnyítette a liberalizációt. Követve az irányelv osztályozását, a fejezetre vonatkozó magyar szabályozást is ismertetjük.

1. Közvetlen befektetések

Ide tartozó műveletek:

- a) telephelyek vagy új vállalkozások alapítása, bővítése, amelyek kizárólag a befektető tulajdonában vannak, és meglévő vállalkozások teljes átvétele;

- b) új vagy már meglévő vállalkozásokban való részesedés tartós gazdasági kapcsolatok létesítése vagy fenntartása céljából;
- c) hosszú lejáratú kölcsönök tartós gazdasági kapcsolatok létesítése vagy fenntartása céljából;
- d) jövedelmek újrabefektetése.

1.1. Külföldiek belföldön történő befektetései

Ez a fejezet szabályozza a nem EU-tagországok állampolgárainak, vállalkozásainak uniós tagország területén történő befektetéseit. A külföldiek belföldön történő befektetései a), b) és d) pontjait Magyarországon egyfelől a letelepedés szabadságát, feltételeit szabályozó jogszabályok, másfelől a devizasabályokat tartalmazó törvények és végrehajtási rendeleteik szabályozták és szabályozzák. A c) pontban foglalt, hosszú lejáratú kölcsönök tartós gazdasági kapcsolatok létesítése vagy fenntartása céljából a magyar szabályozásban a devizajogszabályok hatálya alá tartoztak.

1.2. Külföldiek gazdasági célú letelepedése Magyarországon

Külföldiek letelepedhetnek Magyarországon abból a célból, hogy gazdasági tevékenységet végezzenek. Ez azt jelenti, hogy vállalkozást

alapíthatnak, már meglévőben részesedést szerezhetnek. Ezt a külföldiek magyarországi befektetéseiről szóló 1988. évi XXIV. törvény szabályozza. A törvény meghatározza azt is, hogy ezt milyen formában tehetik meg. Ezek a következők:

- gazdasági társaság;
- egyesülés;
- közhasznú társaság;
- szövetkezet;
- fióktelep;
- kereskedelmi képviselő;
- önálló vállalkozó.

A jogszabály általános elvként deklarálja, hogy teljes védelmet és biztonságot élveznek a külföldiek magyarországi befektetései és

gazdasági célú letelepedése. A külföldiek vállalkozásai ugyanolyan feltételekkel tevékenykedhetnek Magyarországon, mint a magyar tulajdonban lévő egyéni és társas vállalkozások, továbbá ugyanazoknak a kötelezettségeknek kell megfelelniük, mint a magyar tulajdonban lévő „társaiknak” (nemzeti elbánás elve).

Vannak olyan tevékenységek is, amelyek végzéséhez nem kell az előbbieken felsorolt vállalkozási formákat igénybe venni, hanem szabadon végezhetők Magyarországon (például felsőoktatási intézménynél oktatási tevékenység, előadóművészi tevékenység, szakértői tevékenység).

Ehhez a ponthoz egy másik lényeges jogszabály is tartozik: a devizáról szóló 1995. évi XCV. törvény, és annak végrehajtási rendeletei. Ez a közvetlen befektetések vonatkozásában korlátozást nem tartalmaz. A hosszú lejáratú kölcsönöket tartós gazdasági kapcsolatok létesítése vagy fenntartása céljából a devizajogszabályok átmenetileg korlátozták, de ez a devizaliberalizáció kapcsán megszűnt.

1.3. Belföldiek külföldön történő befektetései

Ez a kategória a magyar vállalkozások, állampolgárok Magyar Köztársaság területén kívüli befektetéseinek szabályozását tartalmazza. Ezen tőkekititeli műveletek sza-

bályozása a devizajogszabályok hatálya alá tartozott. A devizaliberalizáció kapcsán már a korai fázisban megszűnt a devizahatósági engedély-kötelezettség, és felváltotta a bejelentési kötelezettség. A devizaliberalizáció következtében ez is megszűnt.

2. Ingatlanba történő befektetések

2.1. Külföldiek ingatlanba történő befektetései belföldön

E pontban a külföldiek termőföld- és egyéb ingatlan (másodlagos lakóhely) szerzésére vonatkozó szabályokat ismertetjük.

Azt, hogy a Magyar Köztársaság területén ki és milyen feltételekkel szerezhet ter-

mőföldet, a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény szabályozza. Szabályozásunk olyan korlátozást tartalmaz, amely szerint *külföldi magánszemély és jogi személy* termőföld és védett természeti terület tulajdonjogát nem szerezheti meg. (A külföldi az önálló ingatlanként – földrésztként – legfeljebb 6000 m² területtel kialakított tanya tulajdonjogát a termőföldnek nem minősülő más ingatlanokra vonatkozó külön jogszabályok rendelkezései szerint szerezheti meg. Vagyis a tanya megszerzéséhez az illetékes megyei közigazgatási hivatal engedélye szükséges.)

A törvény külföldi magánszemélynek tekinti a nem magyar állampolgárt, kivéve a bevándorolt vagy menekültként elismert személyt; külföldi jogi személynek tekinti a külföldi székhelyű jogi személyt, vagy az ilyen székhelyű jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet.

Az EU szempontjából korlátozásnak minősül a *belföldi jogi személyek* tulajdonszerzésének szabályozása is. Eszerint belföldi jogi személy és jogi személyiség nélküli más szervezet – a Magyar Állam, az önkormányzat és a közalapítvány kivételével – termőföld tulajdonjogát nem szerezheti meg. (Egyházi jogi személy végintézkedés, illetőleg ajándékozási, tartási vagy gondozási szerződés alapján termőföldre tulajdonjogot szerezhet. Jelzálog-hitelintézet a jelzá-

log-hitelintézetéről és a jelzáloglevélről szóló 1997. évi XXX. törvényben foglalt korlátozásokkal és időtartamra termőföldet szerezhet.)

A termőföldnek nem minősülő ingatlan megszerzését is a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény szabályozza. E törvény kimondja: a külföldi jogi vagy magánszemély termőföldnek nem minősülő ingatlan tulajdonjogát – az öröklés kivételével – az ingatlan fekvése szerint illetékes fővárosi, illetőleg megyei közigazgatási hivatal vezetőjének engedélyével szerezheti meg. (Diplomáciai, konzuli képviselő, valamint nemzetközi szervezet ingatlanszerzéséhez a Külügyminisztérium előzetes engedélye szükséges. A Külügyminisztérium az engedélyt nemzetközi szerződés vagy viszonyosság fennállása alapján adja meg.)

Termőföldnek nem minősülő ingatlan a termőföldnek, védett természeti területnek nem minősülő föld, az ilyen föld és a rajta lévő épület, építmény együttese, a földtől tulajdonjogilag elváló épület, építmény, az önálló ingatlanként nyilvántartott lakás és nem lakás céljára szolgáló helyiség, továbbá a tanya.

A földtörvény felhatalmazást ad a kormánynak, hogy rendelettel megállapítsa a termőföldnek nem minősülő ingatlanokra vonatkozóan a külföldiek tulajdonszerzésével kapcsolatos szabályokat. Ezen felhatal-

mazás alapján került kiadásra a 7/1996. (I. 18.) kormányrendelet a külföldiek ingatlanszerzéséről. Eszerint termőföldnek és védett természeti területnek nem minősülő ingatlan tulajdonjogának külföldi általi megszerzéséhez szükséges a fővárosi, megyei közigazgatási hivatal vezetőjének engedélye.

A külföldi nem szerezheti meg termőföldnek és védett természeti területnek nem minősülő ingatlan tulajdonjogát, ha az önkormányzati vagy egyéb közérdeket sért. A hivatal vezetője abban a kérdésben, hogy az ingatlanszerzés sért-e önkormányzati érdeket, az ingatlan fekvése szerint illetékes települési, a fővárosban a kerületi önkormányzat polgármesterének nyilatkozatát kéri, s annak figyelembevételével megtagadhatja az engedélyt.

Az engedély megtagadható továbbá, ha a külföldi honossága szerinti állam nemzetközi szerződés vagy viszonyosság alapján nem biztosít a magyar állampolgároknak, illetőleg a magyar jogi személyeknek a belföldiekkel azonos elbírálást. A nemzetközi szerződés vagy a viszonyosság fennállásáról a Külügyminisztérium nyilatkozata az irányadó.

A külföldi tulajdonban lévő *gazdasági társaság* (a külföldiek magyarországi befektetéseiről szóló 1988. évi XXIV. törvény szerint) a társasági szerződésben (alapszabályban) meghatározott gazdasági tevékenységéhez szükséges ingatlan – termőföld és védett

természeti terület kivételével – tulajdonjogát megszerezheti.

Az ingatlanszerzést (a külföldiek önálló vállalkozóként történő gazdasági célú letelepedéséről szóló 1998. évi LXXII. törvény szerint) engedélyezni kell az önálló vállalkozóként *Magyarországon letelepedő* külföldi természetes személy számára, ha ez közvetlenül szükséges annak a gazdasági tevékenységnek a folytatásához, amelynek végzése céljából Magyarországon letelepedett. Az önálló vállalkozóként letelepedett külföldi természetes személy a külön jogszabályok szerinti vállalkozói igazolványa, vállalkozói engedélye visszaadását, bevonását – egyéni cég esetén a cégjegyzékből történő törlését –, továbbá a szakmai kamarai tagság megszűnését követő 1 éven belül köteles az ingatlant elidegeníteni, vagy tulajdonjogának fenntartását a hivatal vezetőjénél kérelmezni.

A *fióktelep* ingatlanszerzése esetén az ingatlan tulajdonosa a külföldi anyacég. Így ezen forma ingatlanszerzési szabályai speciálisak: szem előtt tartja egyfelől a külföldiek ingatlanszerzésére vonatkozó szabályokat, másfelől az Európai Megállapodás letelepedésre vonatkozó szabályait, amely szerint a gazdasági tevékenységhez szükséges ingatlanhoz való hozzájutást biztosítani kell.

Ennek megfelelően (a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeiről és kereskedelmi képviselőiteiről szóló 1997.

évi CXXXII. törvény szerint) a külföldi vállalkozás a magyarországi fióktelepe által folytatott vállalkozási tevékenységhez szükséges ingatlanra vonatkozóan akkor szerezhet tulajdont, ha az nem termőföld, illetve védett természeti terület. A tulajdonszerzéshez nem szükséges engedély nemzetközi szerződésben meghatározott esetekben, vagy ha a külföldi vállalkozás székhelye szerinti állam és a Magyar Köztársaság között erre vonatkozóan viszonyosság áll fenn.

A fentiek szerinti nemzetközi szerződés, illetve a viszonyosság fennállásáról a külügyminiszter és az igazságügyminiszter *tájékoztatót* tesz közzé. Ez jelenleg a 8001/2002.

(II. 26.) KÜM-GM-IM-PM együttes tájékoztató. Nemzetközi szerződés, illetve viszonosság hiányában a külföldi vállalkozás a magyarországi fióktelepe által folytatott vállalkozási tevékenységhez szükséges ingatlan tulajdonjogát a külföldiek magyarországi ingatlanszerzésére vonatkozó szabályok szerint szerezhethi meg.

A fióktelep megszüntetése esetén az ingatlant a külföldi vállalkozásnak egy éven belül el kell idegenítenie, kivéve, ha az elidegenítési kötelezettség alól a megyei (fővárosi) közigazgatási hivatal vezetője felmentést adott. A hivatal vezetője a felmentést a külföldiek ingatlanszerzéséről szóló jogszabály szerinti feltételekkel, és az abban foglalt eljárási szabályok szerint adja meg azzal, hogy a felmentés nem tagadható meg akkor sem, ha az ingatlan a külföldi vállalkozás által vagy részesedésével alapított belföldi székhelyű gazdálkodó szervezet, illetve másik fióktelep, továbbá kereskedelmi képviselő tevékenységéhez szükséges.

A külföldi vállalkozásnak a Magyarországon létesített kereskedelmi képviselete tevékenységéhez szükséges – termőföldnek, illetve védett természeti területnek nem minősülő – ingatlan megszerzésére, valamint a kereskedelmi képviselet megszüntetése esetén az ingatlantulajdonnal kapcsolatos eljárásra a fiókteleppel kapcsolatos szabályokat kell alkalmazni.

2.2. Belföldiek ingatlanba történő befektetései külföldön

Annak szabályozása, hogy magyar állampolgárok, vállalkozások külföldön milyen feltételekkel szerezhetnek ingatlant – ide értve a termőföldet, a védett természetvédelmi területeket is –, korábban a devizajogszabályok hatálya alá tartozott. Az úgynevezett intézményi befektetők (biztosítóiintézetek, nyugdíjpénztárak, egészség- és önszegélyező pénztárak) külföldi befektetéseinek, így külföldi ingatlanvásárlásának szabályait a megfelelő speciális, adott területet szabályozó jogszabályok tartalmazzák.

A devizaliberalizáció kapcsán az ingatlanvásárlásoknál is, már a korai fázisban megszűnt a devizahatósági engedély-kötelezettség, és felváltotta a bejelentési kötelezettség. A devizaliberalizáció nyomán ez a korlát is megszűnt.

Az *intézményi befektetők* ingatlanszerzésére vonatkozó szabályokat a következőkben ismertetjük.

A *magánnyugdíjpénztárak* ingatlanvásárlásai, így a külföldi ingatlanvásárlási szabályainak liberalizálása fokozatosan valósul meg.

- 1998–2001 között a magánnyugdíjpénztár befektetési céllal közvetlenül ingatlant nem vásárolhatott – így külföldi ingatlant sem –, csak Magyarországon bejegyzett ingatlan-befektetési alap által kibocsátott befektetési jegyet;

- 2002. január 1-jétől már megszerezhető volt a külföldön bejegyzett ingatlanbefektetési alap befektetési jegye is;
- 2003. január 1-jétől a pénztári befektetéseket szabályozó törvényi előírások által meghatározott eszközcsoportokba már az ingatlan is beletartozik; *magánnyugdíjpénztár* Magyarországon fekvő, tehermentes ingatlant *vásárolhat*, illetve *értékesíthet*;
- a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatálybalépésének napjától a magánnyugdíjpénztár az Európai Unió területén fekvő, tehermentes ingatlant is vásárolhat, illetve értékesíthet.

Az *önkéntes kölcsönös nyugdíjpénztárak* ingatlanvásárlási, így a külföldi ingatlanvásárlási szabályok liberalizálása is fokozatosan történik.

- 1998–2001 között az önkéntes kölcsönös nyugdíjpénztár csak Magyarországon fekvő, tehermentes ingatlant vásárolhatott, valamint Magyarországon bejegyzett befektetési alap befektetési jegye, ide értve az ingatlan befektetési alapot is;
- 2001. január 1-jétől már megvásárolható a külföldön bejegyzett befektetési alap befektetési jegye, ide értve az ingatlan befektetési alapot is;
- a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatály-

balépésének napjától az önkéntes kölcsönös nyugdíjpénztár az Európai Unió területén fekvő, tehermentes ingatlant is vásárolhat, illetve értékesíthet.

Az *önkéntes kölcsönös egészség- és önszegélyező pénztárak* ingatlanvásárlási szabályainak liberalizálása is fokozatosan zajlik.

- 1998-tól az önkéntes kölcsönös egészség- és önszegélyező pénztárak befektetett pénztári eszközeinek befektetési formái között szerepel a pénztárak közös ingatlan- vagy értékpapíralapja által kibocsátott befektetési jegy, a tehermentes ingatlan vagy egyéb földtulajdon. A külföldön kibocsátott értékpapírok, illetve a külföldön bejegyzett tulajdonrész, üzletrész, külföldi ingatlan értéke együttesen nem haladhatja meg a befektetett pénztári eszközök 5 százalékát;

- 2003. január 1-jétől az önkéntes kölcsönös egészség- és önszegélyező pénztár vagyonának együttesen legfeljebb 10 százalékát fektetheti ingatlanba, és az ingatlanba fektető befektetési alap befektetési jegyeibe;

- a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatálybalépésének napjától az önkéntes kölcsönös egészség- és önszegélyező pénztár az Európai Unió területén fekvő, tehermentes ingatlant vásárolhat, illetve értékesíthet.

A *biztosítóintézetek* biztosítástechnikai tartalékai és biztonsági tőkéje Magyarországon elhelyezkedő ingatlanokba fektethető be.

A csatlakozás idejére szabaddá kell tenni a külföldi ingatlanbefektetéseket az intézményi befektetők tekintetében is, azaz a csak belföldön történő befektetési előírásokat, illetve a külföldi befektetések százalékos korlátját meg kell szüntetni.

3. Értékpapírok és egyéb tőkemozgási fejezetek

Ebbe a körbe a következők tartoznak:

- értékpapírok bevezetése a tőkepiacra, és megszerzése külföldi vagy belföldi tőkepiacra, külföldi, vagy belföldi által;
- befektetési társaságok jegyeinek külföldi vagy belföldi tőkepiacra történő bevezetése, megszerzése külföldi, vagy belföldi által;
- pénzügyi papírok bevezetése külföldi vagy belföldi tőkepiacra, megszerzése külföldi, vagy belföldi által;
- hitelintézetek folyószámla és határidős ügyletei külföldön belföldi által, és belföldön külföldi által;
- hitelek, kölcsönök, kezességek, egyéb biztosítékok nyújtása, zálogjogok létesítése belföldön külföldi, vagy külföldön belföldi által;
- személyes jellegű tőkemozgások (például ajándékok, alapítványok, hozomány, öröksé-

gek, belföldiek átutalásai kivándorlásuk, illetve külföldi tartózkodásuk alatt);

- egyéb tőkeforgalom (például a kártérítések, a szellemi alkotáshoz fűződő jogokkal kapcsolatos tőkemozgások).

Az irányelv a tőkepiaci értékpapírokról szólva a tőkepiacra történő bevezetés és a megszerzés fázisát külön tárgyalja, megbontva aszerint, hogy külföldi vagy belföldi tőkepiacról van-e szó, illetve külföldi vagy belföldi-e a vásárló. A befektetési társaságok jegyeivel kötött ügyletek is tagolódnak aszerint, hogy külföldi vagy belföldi tőkepiacra történő bevezetésről, vagy megszerzésről van-e szó, illetve külföldi vagy belföldi-e a vásárló. A pénzügyi papírok esetében is hasonló a felosztás.

A hitelintézetek folyószámla és határidős ügyleteit is szétválasztja aszerint, hogy külföldi ügyletéről van-e szó belföldi hitelintézetnél, vagy belföldi köt ügyletet külföldi hitelintézettel.

Külön osztályban szerepelnek a kereskedelmi hitelek, valamint a kölcsönök lejárat szerint, és hitelfelvevő, illetve hitelnyújtó szerinti bontásban. A kezességek, egyéb biztosítékok és zálogjogok is megkülönböztethetők aszerint, hogy külföldi nyújtja-e belföldinek, vagy fordítva.

Felsorolja a személyes jellegű tőkemozgás fajtáit: ide tartoznak például az ajándékok, az alapítványok, a hozomány, az örökségek, a belföldiek átutalásai kivándorlásuk, illetve külföldi tartózkodásuk alatt. Az egyéb tőkeforgalom alá tartoznak például a kártérítések, a szellemi alkotáshoz fűződő jogokkal kapcsolatos tőkemozgások.

A tőkemozgások döntő része a devizajogszabályok hatálya alá tartozott, így a 88/361 EKG irányelv nomenklatúráját érintő korlátozások is döntően e jogszabályokkal együtt kerültek megszüntetésre. (Ez a gyakorlatban a devizáról szóló 1995. évi XCV. törvény és a végrehajtásáról szóló 161/1995. (XII. 26) kormányrendelet, valamint a külföldi pénznemben, illetőleg külföldiekkel forintban végzett pénzügyi szolgáltatási és kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységről szóló 15/1995. (PK. 18.) MNB rendel-

kezés módosításait, majd hatályon kívül helyezését jelentette.)

Tekintettel arra, hogy az irányelv által megfogalmazott nomenklatúra részletszabályait nagy részben a devizajogszabályok tartalmazták, ennél a pontnál indokoltnak tűnik a devizaszabályozás rövid áttekintése és annak ismertetése, hogy mit jelentett a gyakorlatban a liberalizáció.

1996. január 1-jén lépett hatályba a devizatorvény. Az év közepén a közép- és hosszú távú értékpapírműveletek kapcsán további liberalizációs lépésre került sor, majd hamarosan felszabadult a *turistakeret*: ha külföldre utaztunk, értékhatár nélkül lehetett valutát vásárolnunk.

A liberalizáció fokozatos, folyamatos megvalósítása jelezte, hogy a magyar gazdaság meg tud felelni a piaci feltételeknek, s mindez lehetővé teszi, hogy a makrogazdasági politika és a gazdasági egységek is időben alkalmazkodjanak az új feltételekhez.

A következő években különböző területeken került sor harmonizációs lépésekre:

- A devizatorvény 1996. január 1-jei hatálybalépésével, az IMF Alapító Okirata VIII. cikkének megfelelően, a folyó fizetési mérleg műveletek tekintetében megvalósult a forint konvertibilitása.
- A devizatorvény 1996. január 1-jétől liberalizálta a hosszú távú tőkeműveletek nagy

részét, és részben a külföldre irányuló közvetlen beruházásokat.

- 1996. július 1-jétől a devizakülföldiek az egyéves vagy egy éven túli eredeti lejáratú belföldi kötvényeket vásárolhatták meg. Devizabelföldiek megvásárolhatták az OECD-országok egyéves vagy egy éven túli lejáratú kormánykötvényeit, valamint az OECD székhellyel rendelkező, legjobb befektetési minősítésű vállalkozások részvényeit, illetve egyéves vagy éven túli lejáratú kötvényeit, továbbá devizakülföldiek ilyen értékpapírokat bocsáthattak ki, hozhattak forgalomba a magyar piacon.
- 1997. január 1-jétől devizabelföldiek megvásárolhatták beruházásra javasolt minősítésű (investment grade) OECD-országokban székhellyel rendelkező vállalkozások részvényeit, illetve egyéves vagy éven túli lejáratú kötvényeit, valamint devizakülföldiek belföldön ilyen értékpapírokat bocsáthattak ki, hozhattak forgalomba.
- 1998. január 1-jétől lehetővé vált, hogy külföldi vállalkozások belföldön alapítsanak fiókot.
- 1998. január 1-jétől devizabelföldiek külföldön szabadon vásárolhatnak ingatlant.
- 1998. január 1-jétől devizabelföldiek részére lehetővé vált az OECD-országokban

székhellyel rendelkező vállalkozások külföldi pénznemben denominált részvényeinek és (egyéves vagy annál hosszabb lejáratú) kötvényeinek megszerzése, függetlenül azok befektetési minősítésétől, illetve az ilyen értékpapírokat ezek a külföldi vállalkozások Magyarországon kibocsáthatják, forgalomba hozhatják.

- 1999. február 1-jétől az 1998. évi LXXII. törvény megengedi az EU-tagországok állampolgárainak Magyarországon egyéni vállalkozóként való letelepedését.
- 2000. január 1-jétől belföldiek részére lehetővé vált az OECD-országok viszonylatában az egy éven túli hitelnyújtás.
- 2000. július 1-jétől mód nyílt arra, hogy belföldiek olyan OECD-országokban letelepedett befektetési alapok jegyeit megvásárolhassák, amelyek befektetési politikájának középpontjában a korábban liberalizált értékpapírok megszerzése áll, ilyen papírok belföldön forgalomba hozhatók. A belföldi befektetési alapkezelők számára portfóliókezelési tevékenységük körében nem kötelező a deviza és az értékpapírok hazahozatala.

Ilyen módon 2000 közepéig, az addigi liberalizációs lépések nyomán a közép- és hosszú lejáratú *devizaműveletek lényegében liberalizálttá váltak*, nem csupán az EU-, hanem az OECD-országok viszonylatában is.

A kormány 2001-ben döntött a devizakorlátozások megszüntetéséről, a forint teljes

konvertibilitásának megteremtéséről. A devizáról szóló 1995. évi XCV. törvényt és végrehajtási rendeletét többszöri módosítás után felváltotta a devizakorlátozások megszüntetéséről, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2001. évi XCIII. törvény.

A devizaliberalizáció eredményeként megszűntek a külföldiek és a belföldiek közötti rövid lejáratú tőkemozgásokra, valamint a derivatív ügyletekre vonatkozó korlátozások, többek között:

- az eddigi deviza, illetve valuta hazahozatali kötelezettség;
- belföldiek, vállalatok és magánszemélyek külföldön is nyithatnak devizahatósági engedély nélkül számlát;
- belföldi devizaszámlán bármilyen jogcímen szerzett deviza vagy valuta eredetvizsgálat nélkül elhelyezhető, és korlátozás nélkül felhasználható;
- nemcsak magánszemélyek, hanem belföldi vállalkozások, szervezetek is korlátlanul tarthatnak birtokukban valutát;
- a külföldi vállalkozásban való közvetlen tulajdonszerzés nem kötődik semmilyen felételhez, és nincs bejelentési kötelezettség sem;
- minden téren, valutától függetlenül megszűnt a devizahatósági engedélyezési, illetve bejelentési kötelezettség; így többek között a rövid lejáratú portfólióműveletekre, köz-

tük a fedezeti (így a határidős) ügyletekre, lejáratától függetlenül a hitelfelvételre és -nyújtásra, a pénzügyi biztosítékokra, a tartozásátvállalásra vonatkozó korlátozások is;

- szabadon lehet ajándékot adni külföldieknek;
- külföldi és hazai fizetőeszközt bel- és külföldiek egyaránt engedélykötelezettség nélkül hozhatnak be az országba, illetve vihetnek ki külföldi valutát és forintot;
- a törvényes fizetőeszköz továbbra is a forint, de kölcsönös megállapodás esetén mód nyílik akár belföldiek között, akár bel- és külföldiek között a külföldi devizában, valutában való fizetésre.

A jelentős összegű portfólióbefektetéssel rendelkező *intézményi befektetők* külföldi befektetései is a 88/361 EGR irányelv hatálya alá tartoznak. Ennek megfelelően legkésőbb a csatlakozás idejére szabaddá kell tenni a biztosítóintézetek, a nyugdíjpénztárak, az egészség- és önszegélyező pénztárak külföldi befektetéseit. Ennek szabályozása e terület szakmai jogszabályainak hatálya alá tartozik. Ezért az a devizaliberalizációtól külön valósul meg.

Tekintettel arra, hogy az intézményi befektetőknél igen jelentős és egyre növekvő befektethető összeg halmozódik fel, ezen a területen is fokozatos liberalizáció folyik.

A magánnyugdíjról és a magánnyugdíjpénztárakról szóló 1997. évi LXXXII. törvény

szerint a magánnyugdíjpénztár vagyonkezelésére vonatkozóan számos, befektetéseket érintő lényeges szabály érvényesül.

A *magánnyugdíjpénztárak* külföldi befektetéseinek liberalizálása fokozatosan zajlik; a külföldi által kibocsátott értékpapír nem haladhatja meg a pénztári eszközök meghatározott százalékát. A külföldi befektetés lehetséges mértéke:

Időpont	Százalék
1999. december 31-ig	0%
2000. december 31-ig	10%
2001. december 31-ig	20%
2002. január 1-jétől	30%

A csatlakozás idejére a külföldi eszközökben megtestesülő befektetések arányának korlátozását meg kell szüntetni, azt szabaddá kell tenni.

Az *önkéntes kölcsönös nyugdíjpénztárak* befektetési és gazdálkodási szabályairól szóló 267/1997. (XII. 22.) kormányrendelet, illetve a 281/2001. (XII. 26.) kormányrendelet többek között a pénztári eszközök belföldi és külföldi befektetéseire egyaránt érvényes elveket fogalmaz meg. A külföldi befektetések egyelőre korlátozottak.

- 1998–2001 között a külföldi befektetések nem haladhatták meg a befektetett pénztári eszközök 20 százalékát.
- 2002. január 1-jétől a külföldi befektetések nem haladhatják meg a befektetett

pénztári eszközök 30 százalékát; a külföldi befektetéseken belül a nem OECD-ország-beli kibocsátó értékpapírjába történő befektetések aránya nem haladhatja meg az összes külföldi befektetés 20 százalékát.

A csatlakozás idejére a külföldi eszközökben megtestesülő befektetések arányának korlátozását meg kell szüntetni, szabaddá kell tenni.

Az önkéntes kölcsönös egészség- és önellátó pénztárak külföldi befektetéseit tekintetében 1998-tól a külföldön kibocsátott értékpapírok, illetve a külföldön bejegyzett tulajdonrész, üzletrész, külföldi ingatlan értéke nem haladhatja meg a befektetett pénztári eszközök 5 százalékát.

A csatlakozás idejére a külföldi eszközökben megtestesülő befektetések arányának korlátozását meg kell szüntetni, szabaddá kell tenni.

A *biztosítóintézetekről* és a biztosítási tevékenységről szóló 1995. évi XCVI. törvény befektetési szabályai a belföldi és a külföldi befektetésekre egyaránt vonatkozó szabályokat tartalmaznak.

A külföldi befektetések tekintetében a biztosítók esetében is fokozatos liberalizáció valósult meg az elmúlt években. A biztosító biztosítástechnikai tartalékai és minimális szavatoló tőkéje csak belföldön volt befektethető (kivéve a külföldi székhelyű biztosító, illetve külföldi székhelyű biztosítási alkuszi

tevékenységet folytató gazdasági társaság legalább tíz százalékot kitevő tulajdoni hányadának megszerzését, amennyiben a biztosító saját tőkéjének és a biztosító tulajdonosainak tulajdoni hányada együttesen legalább ugyanakkora mértéket ér el).

A törvény módosítása eredményeként 2001. január 1-jétől a jogszabály közelít az unió szabályaihoz:

- Szűkült a csak belföldön befektethető eszközök köre, és egyértelműbbé vált a belföldi befektetés fogalma. A biztosító matematikai tartalékait csak belföldi kibocsátású eszközökbe (belföldön elhelyezkedő ingatlanokba) fektetheti be (kivéve a külföldi székhelyű biztosító, illetve külföldi székhelyű biztosítási alkuszi tevékenységet folytató gazdasági

gi társaság legalább tíz százalékot kitevő tulajdoni hányadának megszerzését).

- A biztosítónak biztosítástechnikai tartalékai befektetése során be kell tartania a „megfeleltetési szabályokban” foglaltakat is. Eszerint – többek között –, a biztosító biztosítástechnikai tartalékai fedezetéül szolgáló eszközöket a kötelezettségeinek megfelelő pénznemben fennálló követelésekbe kell fektetni. A biztosítónak azonban lehetősége van arra, hogy egy bizonyos pénznemben fennálló kötelezettségei 20 százalékát meg nem haladó összeget ettől eltérő eszközökben tartson.

A csatlakozás idejére meg kell szüntetni azt a szabályt, amely szerint a biztosító matematikai tartalékait csak belföldi kibocsátású eszközökbe (belföldön elhelyezkedő ingatlanokba) fektetheti; lehetővé kell tenni a külföldi befektetéseket is.

4. Vagyoni érték behozatala és kivitele (értékpapírok, ingó dolgok és fizetőeszközök behozatala és kivitele)

A vagyoni érték behozatala és kivitele alá tartozik az értékpapírok, az ingó dolgok és mindenfajta fizetőeszköz országhatáron át történő behozatala, kivitele.

A devizakorlátok megszüntetéséig a devizajogszabályok rendelkeztek a vagyoni érték, illetve a valuta határon át történő kivi-

teléről, behozataláról, fokozatosan enyhülő korlátozást tartalmazva.

A devizakorlátozások megszűnése után természetesen szabaddá vált a vagyoni értékek kivitele, illetve behozatala. A külföldi és a hazai valuta határon való átvitelének engedélymentességét követően – az uniós szabályokkal összhangban – bizonyos értékhatár (jelenleg egymillió forint, illetve ennek megfelelő összegű valuta) feletti kivitel/behozatal bejelentési kötelezettségét a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 1994. évi XXIV. törvény szabályozza.

5. Harmadik országokkal kapcsolatos tőkeműveletek szabályozása

Itt lényegében a tőkeműveletek terén a harmadik országokkal szemben fenntartható korlátozásokról van szó. A Római Szerződés szerint a harmadik országokkal (nem EU-tagországokkal) szemben fenntartható korlátozások csak a tőkeműveletek egy részét érinthetik, nevezetesen: a közvetlen befektetéseket, ide értve az ingatlanszerzést is, a vállalkozások letelepedését, a pénzügyi szolgáltatásokat, és az értékpapírok tőkepiacon történő forgatását.

A csatlakozási szerződésben szerepel, hogy a fenti tőkemozgásokat illetően a har-

madik országok tekintetében fenntarthatjuk az 1999. december 31-én létező korlátozásokat.

A devizasabályozás liberalizálása kapcsán a tőkemozgások jelentős részét ez a lehetőség nem érinti. Az egyes szakmai területekre vonatkozó törvények eszerint élhetnek a részleges liberalizáció lehetőségével. Így például fenntartható az EU körben a külföldi állampolgárok önálló vállalkozóként történő letelepedése, a fióktelep létesítése OECD-országok viszonylatában.

6. Az állam részére biztosított speciális szavazati jogok (aranyrészvény)

A csatlakozási tárgyalások során a Bizottság által átadott joganyaglistán szerepelt egy közlemény is, amely elsősorban a közvetlen befektetéseket érinti. A 97/C220/06 számú közlemény az Európai Unión belüli beruházások egyes jogi vonatkozásairól jogilag nem tekinthető kötelezőnek, mégis: az Európai Bíróság az elmúlt évben a közlemény és a tőkemozgások szabadságának elvéből kiindulva számos ítéletet hozott. Tartalma összefügg az aranyrészvények kérdésével.

A tárgyalások során az unió felvetette az aranyrészvények problémáját. Eszerint, bár elismerik, hogy az aranyrészvények általában nem diszkriminatívak, de speciális esetekben és társaságoknál tőkemozgási korlátozást jelenthetnek, különösen a bejövő közvetlen befektetések, illetve a portfólióbefektetések tekintetében.

A közlemény területi hatálya az Európai Gazdasági Térségre terjed ki. Az Európai Bizottság közleményében kiemeli a tőke szabad áramlásának, az Európai Közösségen belüli szabad befektetésnek, illetve a vállalkozásalapítás korlátozásoktól mentes szabadságának fontosságát.

A tőke szabad áramlását érintő korlátozást csak a következő esetekben lehet alkalmazni:

- prudens működés felügyelete;
- a közrend, a közbiztonság, a közegészségügy védelme, illetve más védelmi célból bevezetett tulajdoni korlátozások.

Ezen kategóriákat a lehető legszűkebben kell értelmezni, megakadályozva, hogy a tagállamok e kivételek mögé „bújtatva” próbálják meg korlátozni a tőke szabad áramlását.

Az előbbi kritériumok alapján bevezetett korlátozásnak az Európai Bíróság által megszabott konjunktív feltételeknek kell megfelelnie:

- nem diszkriminatív módon kell alkalmazni;

- jelentős közérdeket kell szolgálnia;
- meg kell felelnie annak a célnak, amire szánták;
- az elérni kívánt céllal arányosnak kell lennie.

A csatlakozási tárgyalások során Magyarország vállalta, hogy átvizsgál minden olyan vállalatot, ahol az állam a privatizáció után szavazatelsőbbbségi részvényt (aranyrészvényt) tart fenn, megőrizve ezzel befolyását a stratégiai kérdésekben. Biztosítani kell, hogy ilyen részvények a csatlakozástól fogva kizárólag az EU-jogszabályokban foglalt feltételek mellett maradjanak fenn. Ezen vizsgálat során az előbbieken vázolt négy feltételt szem előtt kell tartani.

VI. Összefoglaló

Az Európai Bizottság 2002. évi országjelentése szerint Magyarországon jelentős előrelépés történt a jogharmonizációban. Többek között a tőkemozgások és a fizetések terén – a devizakorlátozások megszüntetéséről, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló törvény 2002. januári hatálybalépésével – törvényi szinten is megszűntek a devizakorlátozások. A fokozatos és folyamatos liberalizációs lépéssorozat eredményeképpen megteremtődött a nemzeti valuta teljes konvertibilitása. A fizetési rendszerre vonatkozó közösségi joganyag tekintetében további harmonizáció valósult meg a határo-

kon átnyúló hitelnyújtásra és az elektronikus fizetésekre vonatkozóan.

A tőkemozgások liberalizálásáról már csak néhány intézkedést kell meghozni, például a közvetlen befektetések terén, az intézményi befektetők tőke kiviteli korlátozásának felszámolásában. Az uniós szabályok tükrében át kell tekinteni az állam néhány privatizált vállalatban meglévő aranyrészvényének ügyét.

A tőke szabad mozgására vonatkozó hazai előírásokat vizsgálva összefoglalásként megállapítható, hogy a magyar jogi szabályozás nagyrészt megfelel az Európai Unió támasztotta követelményeknek.

A tőke szabad áramlása kiemelt jelentőségű kérdés, ugyanis a Gazdasági és Monetáris Unióhoz – az euróövezethez – való csatlakozás első kritériuma a teljesen szabad tőkeáramlás feltételeinek megteremtése. A globalizálódó világ gazdaságban a tőkeáramlás mértéke óriásira nőtt, manapság a világon évente több mint 1200 milliárd dollár összegű működőtőkét fektetnek be. Ráadásul a működőtőke-befektetések csupán egy részét képezik a tőkemozgásoknak. Az uniós csatlakozási tárgyalások során a magyar tárgyalódelegáció igyekezett megtalálni azokat a megoldásokat, amelyek segítségével az EU által is elfogadható módon lehetett átültetni a közösségi szabályokat a hazai jogrendbe. E folyamat eredményeképpen a magyar jogi szabályozás mára a tőke szabad áramlásának biztosítását tekintve is nagyrészt megfelel az Európai Unió támasztotta követelményeknek.

Dr. Marton Bernadett
főosztályvezető-helyettes
Pénzügyminisztérium

Malatinszkyné Fekete Mária
vezető főtanácsos
Pénzügyminisztérium

Kamarás Klára
szakmai főtanácsos
Pénzügyminisztérium